OZGURKONAKCİ.COM · LOJİSTİK REHBERİ · 19

Charter (çarter), laytime ve gemi demurajı

Voyage, time ve bareboat charter; NOR ile başlayan süre; demuraj ve dispeç nasıl hesaplanır?

Hazırlayan: Özgür Konakcı · Seviye: Orta · Sürüm: 8 Kasım 2026

Çevrimiçi ve interaktif sürüm: **https://ozgurkonakci.com/rehber/carter-laytime-gemi-demuraji/**

KISA CEVAP

Voyage charter'da kiracıya yükleme ve boşaltma için belirli bir süre tanınır: laytime (staliya). Süre, gemi hazır olduğunda verilen hazırlık bildirimi (NOR) ve sözleşmedeki bekleme süresinden sonra başlar; hava, tatil gibi istisnalar sözleşmeye göre düşülür. Kullanılan süre laytime'ı aşarsa kiracı armatöre günlük oranla gemi demurajı öder; operasyon erken biterse ve sözleşmede öngörülmüşse armatör kiracıya dispeç öder.

Charter (çarter) nedir?

Konteyner taşımacılığında yük, belirli bir sefer tarifesindeki gemiye "yer alınarak" gönderilir. Dökme yük, proje yükü veya büyük partilerde ise gemi doğrudan **kiralanabilir**. Bu kiralamayı düzenleyen sözleşmeye **charter sözleşmesi (charter party)**, gemiyi kiralayana **kiracı (charterer)**, geminin sahibine veya işletenine **armatör (owner)** denir.

Üç temel charter türü

	Voyage charter (sefer çarteri)	Time charter (zaman çarteri)	Bareboat charter (boş gemi çarteri)
Ne kiralanır?	Belirli bir yükün belirli limanlar arasında taşınması	Gemi, belirli bir süre için	Mürettebatsız gemi, belirli bir süre için
Gemiyi kim işletir?	Armatör	Armatör (mürettebat ve teknik yönetim); ticari kullanımı kiracı belirler	Kiracı (mürettebat, bakım, işletme)
Sefer masrafları	Genellikle armatör; elleçleme maliyetleri sözleşmeye göre kiracıya geçebilir	Kiracı (yakıt, liman masrafları gibi)	Kiracı
Ödeme	Navlun	Kira (hire), çoğunlukla günlük oranla	Kira
Örnek standart form	GENCON	NYPE, Baltime	BARECON

Bir de belirli bir dönemde belirli miktarda yükün, birden fazla seferde ve farklı gemilerle taşınmasını öngören **navlun sözleşmesi (contract of affreightment, COA)** vardır.

Laytime ve demuraj en çok **voyage charter'da** gündeme gelir. Çünkü time charter'da kiracı zaten günlük kira öder; limanda bekleyen gemi onun zamanını harcar.

Laytime: yükleme ve boşaltma için tanınan süre

BIMCO'nun laytime tanımlarına göre **laytime (staliya)**, armatörün gemiyi navlun dışında ek bir ödeme olmadan yükleme veya boşaltma için hazır tuttuğu, taraflarca kararlaştırılmış süredir. Süre iki şekilde belirlenebilir:

- **Sabit süre:** ör. "yükleme için 4 gün".
- **Hıza göre:** yük miktarı ÷ günlük hız. Örneğin 30.000 ton ÷ günde 6.000 ton = **5 gün (120 saat)**.

Sözleşme, yükleme ve boşaltma sürelerinin ayrı mı, birlikte mi (reversible) hesaplanacağını da belirler.

NOR: süre ne zaman başlar?

Gemi limana veya rıhtıma varıp yüklemeye/boşaltmaya hazır olduğunda kaptan veya acente **hazırlık bildirimi (Notice of Readiness, NOR)** verir. Laytime, sözleşmedeki kurala göre bu bildirimden sonra başlar.

Örneğin **GENCON 94** (md. 6(c)):

- NOR öğlen **12:00'ye kadar** verilirse laytime **aynı gün 13:00'te** başlar.
- NOR **öğleden sonra mesai içinde** verilirse laytime **ertesi çalışma günü 06:00'da** başlar.

Başka formlarda farklı kurallar vardır. Geçersiz ya da erken verilen bir NOR, bütün hesabı tartışmalı hâle getirebilir. Bu yüzden NOR'un zamanı ve koşulları en çok itiraz edilen konulardandır.

İstisnalar: hangi süreler sayılmaz?

Sözleşme bazı süreleri laytime'dan düşebilir. Örneğin:

- **Hava:** "Hava çalışma günü" (weather working day) kullanılıyorsa, kötü hava nedeniyle çalışılamayan süre düşülür. BIMCO tanımlarında bunun orantılı ve tam süre olarak hesaplandığı farklı tanımlar vardır.
- **Pazar ve resmî tatiller:** Sözleşmede istisna olarak yazılmışsa sayılmaz.
- **Kiracıdan kaynaklanmayan duruşlar:** Sözleşmeye göre (ör. geminin kendi arızası).

Limandaki tüm olaylar (varış, NOR, yanaşma, başlama, duruşlar, bitiş) saat saat **olay tutanağına (statement of facts, SOF)** işlenir. Laytime hesabı bu tutanağa dayanır.

Demuraj ve dispeç

- **Gemi demurajı:** Laytime dolduktan sonra, gecikme armatörden kaynaklanmıyorsa kiracının armatöre ödediği kararlaştırılmış bedeldir. Günlük oranla ifade edilir ve gün kesirleri orantılı hesaplanır.
- **"Bir kez demurajda, hep demurajda":** Gemi demuraja girdikten sonra laytime istisnaları (pazar, tatil, kötü hava) artık uygulanmaz; sözleşmede aksi yazmadıkça demuraj kesintisiz işler.

- **Dispeç (despatch):** Operasyon laytime dolmadan biterse ve sözleşmede öngörülmüşse armatörün kiracıya ödediği bedeldir. Oran sözleşmeyle belirlenir; uygulamada sıkça demuraj oranının yarısı kararlaştırılır. Dispeç "kazanılan tüm çalışma süresi" ya da "kazanılan tüm süre" üzerinden hesaplanabilir; ikisi farklı sonuç verir.

Gemi demurajını, konteynerin terminalde serbest süreyi aşmasıyla doğan **konteyner demurajıyla** karıştırmayın. Konteyner demurajı ve detention, ayrı bir rehber konusunda anlatılıyor.

Laytime hesaplayıcı

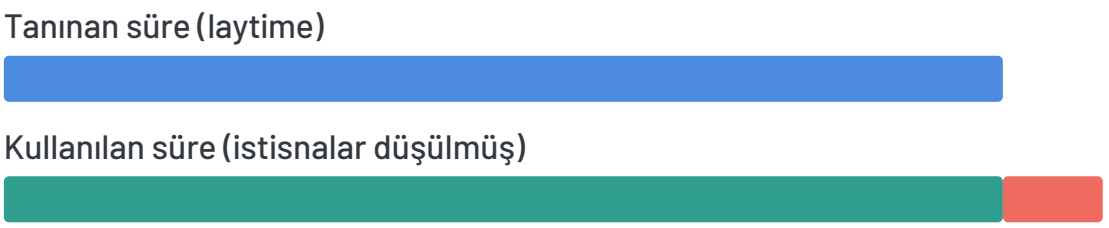

Adım	Hesap	Sonuç
Tanınan süre	30.000 t ÷ 6.000 t/gün = 5 gün	120 saat
Brüt süre	02.03 13:00 → 08.03 09:00	140 saat
İstisnalar	Yağmur nedeniyle duran süre (örnek)	− 8 saat
Kullanılan süre	140 saat − 8 saat	132 saat
Aşım	132 saat − 120 saat	12 saat
Demuraj	12 saat ÷ 24 × 12.000 USD/gün	6.000 USD

Örnek hesabın sonucu: 30.000 ton yük, günde 6.000 ton hızla **120 saat** laytime. Laytime 2 Mart 13:00'te başlamış, operasyon 8 Mart 09:00'da bitmiş: brüt **140 saat**. 8 saatlik yağmur duruşu istisna sayılmış: kullanılan süre **132 saat**. Aşım 12 saat, yani 12 ÷ 24 × 12.000 USD = **6.000 USD** demuraj. Değerler açıklayıcıdır, gerçek bir sözleşmeden alınmamıştır.

Kendinizi test edin

1. Time charter'da yakıt masrafını genellikle kim öder? *(Cevap: Kiracı.)*
2. GENCON 94'e göre NOR saat 10:30'da verildi. Laytime ne zaman başlar? *(Cevap: Aynı gün 13:00'te.)*
3. Gemi demuraja girdikten sonra gelen pazar günü düşülür mü? *(Cevap: Genellikle hayır; "bir kez demurajda, hep demurajda".)*

Sık sorulan sorular

Laytime ne zaman başlar?

Gemi limana veya rıhtıma varıp yüklemeye/boşaltmaya hazır olduğunda geçerli bir hazırlık bildirimi (NOR) verilir; laytime sözleşmedeki kurala göre bundan sonra başlar. Örneğin GENCON 94'te NOR öğlen 12:00'ye kadar verilirse laytime aynı gün 13:00'te, öğleden sonra mesai içinde verilirse ertesi çalışma günü 06:00'da başlar.

"Bir kez demurajda, hep demurajda" ne demek?

Laytime dolup gemi demuraja girdikten sonra, laytime için geçerli istisnalar (pazar, tatil, kötü hava gibi) artık uygulanmaz; sözleşmede aksi yazmadıkça demuraj kesintisiz işler.

Dispeç her zaman demurajın yarısı mıdır?

Hayır, oran sözleşmede belirlenir. Uygulamada sıkça demuraj oranının yarısı kararlaştırılır; sözleşmede dispeç öngörülmemişse armatör dispeç ödemez.

Gemi demurajı ile konteyner demurajı aynı şey mi?

Hayır. Gemi demurajı charter sözleşmesinde laytime aşıldığında kiracının armatöre ödediği bedeldir. Konteyner demurajı ise konteynerin terminalde serbest süreyi aşması hâlinde taşıyıcıya ödenen günlük ücrettir.

KAYNAKLAR

BIMCO — Laytime Definitions for Charter Parties 2013 (laytime, NOR, hava çalışma günü, demuraj ve dispeç tanımları) — https://bimco.org/media/qy2neqim/laytime-definitions-for-charter-parties-2013-v2.pdf
Low & Partners — Law of the carriage of goods by sea, part 5 (GENCON 94 md. 6(c), demuraj, dispeç, "once on demurrage") — https://www.lowpartners.com/law-of-the-carriage-of-goods-by-sea-part-5/
HandyBulk — Charter forms in shipping: voyage, time and bareboat charters, contracts of affreightment — https://www.handybulk.com/charter-forms-in-shipping-voyage-charter-time-charter-bareboat-charter-contracts-of-affreightment-and-charter-chains/
HandyBulk — Laytime calculations (hesap yöntemi ve hava istisnası örneği) — https://www.handybulk.com/laytime-calculations/

Bu rehber eğitim amaçlıdır ve yazarın kişisel görüşlerini yansıtır; çalıştığı ya da daha önce çalıştığı kurumların görüşü değildir. Sözleşme, gümrük ve finans kararlarında güncel resmî kaynaklara ve uzmanlara başvurun. Incoterms® Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) tescilli markasıdır.

© 2026 Özgür Konakcı · ozgurkonakci.com. Bu belge, kaynak (ozgurkonakci.com) gösterilerek eğitim amaçlı paylaşılabilir ve çoğaltılabilir; ticari amaçla kullanılamaz.